

Чернишов В.В.

ст. викладач кафедри фінансів

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

**ОСНОВНІ ЕТАПИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ
ПІДПРИЄМСТВ
MILESTONES DIAGNOSTICS EVALUATION OF FINANCIAL
ENTERPRISES**

АНОТАЦІЯ Визначені основні актуальні питання оцінки фінансової діагностики суб'єктів господарювання. Узагальнено функціонування суб'єктів господарювання встановлено перелік ключових чинників щодо доцільності при виборі методів фінансової діагностики. Обґрунтовано застосування основних методів аналізу системи фінансової діагностики. Встановлено множини напрямів функціонального спрямування оціночних показників щодо проведення фінансової діагностики суб'єктів господарювання. Побудовано ієрархію напрямів системи фінансової діагностики.

Ключові слова: методи, фінансова діагностика, напрями, суб'єкти господарювання, фінансовий аналіз, кількісні, якісні.

АННОТАЦИЯ Определены основные актуальные вопросы оценки финансовой диагностики субъектов хозяйствования. Обзор функционирования субъектов хозяйствования установлен перечень ключевых факторов относительно целесообразности при выборе методов финансовой диагностики. Обосновано применение основных методов анализа системы финансовой диагностики. Установлено множество направлений функционального направления оценочных показателей по проведению финансовой диагностики субъектов хозяйствования. Построено иерархию направлений системы финансовой диагностики.

Ключевые слова: методы, финансовая диагностика, направления, предприятия, финансовый анализ, количественные, качественные.

ANNOTATION The main current issue of assessing the financial diagnostic entities. Overview functioning entities established list of the key factors in the choice about whether methods of financial diagnosis. Application of basic methods of financial analysis system diagnostics. Established set of functional areas focus on performance indicators of financial diagnostic entities. Built hierarchy directions financial system diagnostics.

Keywords: methods, financial diagnostics, directions, businesses, financial analysis, quantitative and qualitative.

Постановка проблеми. З метою вирішення проблеми національної економіки постає необхідність у вдосконалення процесу управлінських рішень, що встановить основні результати діяльності підприємства. Діагностика фінансового стану, це така система управління прийняттям рішень, яка покликана на виявлення та прогнозування стратегічних та тактичних цілей підприємства.

Розвиток економіки, а саме функціонування суб'єктів господарювання, постає необхідність у застосуванні різних методів економічного та фінансового аналізу для оцінки та виявлення рівня розвитку підприємства в певний період часу при прийнятті рішень щодо управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки та аналізу фінансового стану підприємств, розглядалися в працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема: М. Баканова, І. Балабанова, Л. Бернстайна, О. Волкової, В. Ковальова, Б. Коласс, М. Крейніної, Е. Маркар'яна, О. Муравйова, Н. Русак, В. Русак, Г. Савицької, Е. Хелферта.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств внесли вчені-економісти: Л. Ушвицкий, О. Барановський, А. Даниленко, В. Івахненко, Л. Лахтіонова, В. Мец, О. Орлов, О. Павловська, В. Сопко, М. Чумаченко, А. Чупіс та ін.

Питанням вдосконалення методів діагностики в процесі управління підприємством приділено увагу в працях таких вітчизняних та іноземних вчених: Т. Берднікова, А. Вартанов, В. Герасимчук, А. Градов, П. Єгоров, В. Забродський, Н. Кизим, Е. Коротков, Ю. Лисенко, Б. Літвак, О. Олексюк, Н. Родіонова, В. Раппорт, В. Савчук, Р. Сайфулін, З. Соколовська, О. Стоянова, Н. Чумаченко, Г. Швиданенко, А. Шеремет та ін.

Метою статті є виділення основних етапів оцінки фінансової діагностики суб'єктів господарювання.

Завдання даної роботи полягає у встановленні основних методичних підходів щодо оцінки фінансової діагностики суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових джерел

дозволяє виділити чотири основні підходи до фінансової діагностики: експертні методи, економіко-математичні методи, штучні інтелектуальні системи, методи оцінювання фінансового стану [1, с. 33].

На основі узагальнення літературних джерел та дослідження практики функціонування суб'єктів господарювання встановлено, що виокремлюють наступний перелік ключових чинників, які доцільно враховувати при виборі адекватних ситуації методів фінансової діагностики: цілі, завдання та об'єкт діагностики, інформаційне забезпечення, кваліфікація задіяних у діагностиці фахівців, технічне та програмне забезпечення, стабільність середовища функціонування, досвід та традиції діагностики, ресурсне забезпечення, горизонт та спрямування діагностики, рівень її деталізації, призначення фінансової діагностики, описові характеристики суб'єктів господарювання, параметри застосування методів фінансової діагностики [2, с. 102-134].

Необхідною складовою фінансового менеджменту будь-якого підприємства є діагностика фінансового стану, яка передбачає здійснення повного аналізу результатів його господарської діяльності, при раціональному використанню реальних ресурсів, своєчасному погашенню зобов'язань та рентабельність [3, с. 190].

Фінансова діагностика має на меті попередження кризових ситуацій та оцінки фінансово-економічної діяльності. Виділяючи методи щодо процесу діагностики, постає необхідність в умовному їх розділенні на: кількісні та якісні.

До кількісних методів відносять регресійні моделі прогнозування ймовірності настання криз та банкрутства, а також комплексні методики коефіцієнтного аналізу фінансового стану. Та якісні методи, що оцінюють ступінь безпечності діяльності суб'єктів господарювання є метод Аргенті та SWOT-аналіз.

Фінансова діагностика базується на таких принципах, як: стратегічна спрямованість, орієнтація на кількісні стандарти (нормативи); адекватність; превентивність; синхронність; інтегрованість; точність; прозорість; простота та

економічність.

Експертне дослідження має на меті підвищення обґрунтованості задач, що не можуть бути в повній мірі описані математично, оскільки являються "слабо структурованими". Найбільш поширені види експертизи – ранжування, множинні і парні порівняння, сортування, бальні оцінки [4, с. 17-18]. Тобто експертні оцінки обмежені значною ймовірністю постановки суб'єктивних суджень, у результаті чого, виникає неузгодженість думок експертів та складність формалізації експертних оцінок.

Існує безліч підходів та інструментів щодо проведення фінансової діагностики суб'єктів господарювання. Методичні підходи до проведення діагностики поділяються на державні (обов'язкові) та наукові (рекомендаційні).

Метою побудови ієрархічної моделі множини методичних підходів до оцінки фінансової діагностики суб'єктів господарювання на основі дедуктивної логіки було отримано множину підходів, які відображають основні напрями системи фінансової діагностики суб'єктів господарювання. Ці методичні підходи мають певну залежність, а тому обумовлюють залежність методичних підходів одне від одного.

Аналізуючи наукові джерела [5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17], встановлено множину напрямів функціонального спрямування оціночних показників до проведення фінансової діагностики суб'єктів господарювання:

- (1) фінансово-майновий стан;
- (2) результати господарської діяльності підприємств з окремих напрямів (операційної, фінансової, інвестиційної);
- (3) організація управління підприємством;
- (4) ресурсний потенціал підприємств;
- (5) комбінований підхід (збалансована система діагностичних показників у розрізі різних аспектів діяльності підприємства, наприклад ресурсна, клієнтська, фінансова, менеджерська складова). Окреслені методи сгруповані в залежності від значущості та цілісності аналізу.

На цьому етапі дослідження з сукупності вказаних напрямів

функціонального спрямування оціночних показників до проведення фінансової діагностики суб'єктів господарювання побудовано направлений граф зв'язків між ними (представлений на рис.1). Напрямок зв'язку зображено у вигляді стрілок, які виходять з фактора-наслідка та вказують на його залежність від фактора-причини.

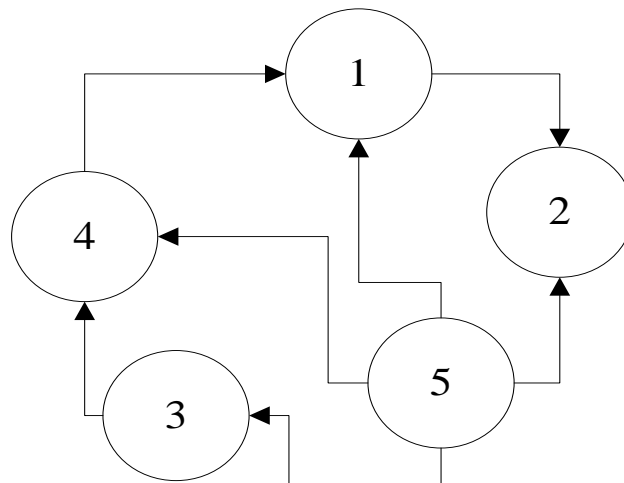

Рис. 1. Взаємозв'язок між основними напрямками системи фінансової діагностики суб'єктів господарювання

У результаті аналізу направленої графу (див. рис. 1) побудовано матрицю досяжності. Заповнення матриці бінарними напрямками системи фінансової діагностики суб'єктів господарювання здійснюється за рядком правилом [18]:

$$d_{ij} = \begin{cases} 1, \text{ якщо з } i \text{ можна потрапити в } j; \\ 0, \text{ в протилежному випадку.} \end{cases} \quad (1)$$

У табл. 1 подано результати визначення взаємозв'язку напрямків системи фінансової діагностики суб'єктів господарювання, що має вигляд матриці досяжності направленої графа.

Результати зв'язку основних напрямків системи фінансової діагностики
суб'єктів господарювання

Методичні підходи		1	2	3	4	5
1	Фінансово-майновий стан	1	1	0	0	0
2	Результати господарської діяльності підприємств з окремих напрямів (операційної, фінансової, інвестиційної)	0	1	0	0	0
3	Організація управління підприємством	0	0	1	1	0
4	Ресурсний потенціал підприємств	1	0	0	1	0
5	Комбінований підхід (збалансована система діагностичних показників у розрізі різних аспектів діяльності підприємства, наприклад ресурсна, клієнтська, фінансова, менеджерська складова)	1	1	1	1	1

Матриця досяжності направлено графа, що представлена у табл. 1, дає змогу розділити множину вершин N на підмножину рівнів ієрархії. З цією метою всі вершини поділяються на досяжні та попередні.

Вершину h_i називають досяжною з вершини h_j , якщо в орієнтованій графі існує шлях від h_j до h_i . Ця множина позначається через $R(h_i)$. Вершина h_j вважається попередньою до h_i , якщо можливе досягнення h_i із h_j . Ця множина позначається через $A(h_i)$.

Множина вершин

$$A(h_i) = R(h_i) \cap A(h_i), \quad (2)$$

для яких виконується умова недосяжності з решти вершин множини N , що залишилися, може бути позначена як рівень ієрархії. Ця умова перевіряється в декількох ітераціях шляхом поступового виключення визначених вищих рівнів [18].

У результаті аналізу направлено графу побудовано матрицю досяжності, заповнення матриці бінарними елементами здійснено за рядками. На основі матриці досяжності (табл. 2) за обраним методом проводиться процедура визначення рівнів ієрархії. Результати першої ітерації визначення рівнів ієрархії представлено у табл. 1

Визначення першого рівня ієрархії

h_i	$R(h_i)$	$A(h_j)$	$R(h_i) \cap A(h_j)$
1	1,2	1,4,5	1
2	2	1,2,5	2
3	3,4	3,5	3
4	1,4	3,4,5	4
5	1,2,3,4,5	5	5

При першій ітерації критеріальна рівність виконується для елемента (5) комбінований підхід (збалансована система діагностичних показників у розрізі різних аспектів діяльності підприємства, наприклад ресурсна, клієнтська, фінансова, менеджерська складова), який знаходиться на першому рівні ієрархії.

У загальному вигляді структура ієрархії напрямів системи фінансової діагностики представлена на рис.2.

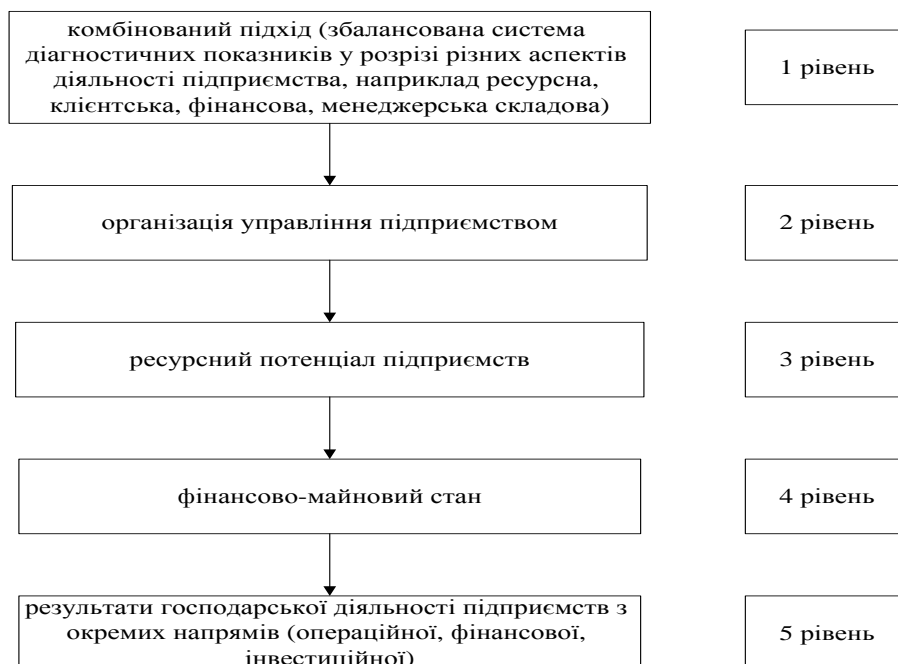

Рис. 2. Ієрархія напрямів системи фінансової діагностики

На рис. 2 видно, що ієрархія напрямів системи фінансової діагностики є 5-рівневою. Основною метою при визначенні напрямів системи фінансової

діагностики є встановлення результатів господарської діяльності підприємств з окремих напрямів (операційної, фінансової, інвестиційної).

На наступному рівні визначено фінансово-майновий стан. На 3–2 рівнях розташовано наступні напрямки функціонального спрямування оціночних показників, а саме: ресурсний потенціал підприємства та організація управління підприємством, що полягають в обґрунтуванні управлінських рішень та формуванню ефективної стратегії розвитку підприємства.

На найвищому рівні ієрархії перебуває – комбінований підхід (збалансована система діагностичних показників у розрізі різних аспектів діяльності підприємства, наприклад ресурсна, клієнтська, фінансова, менеджерська складова), рішення якого можливе при дослідженні попередніх напрямів щодо проведення фінансової діагностики.

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що система фінансової діагностики виявляє та попереджує причини порушень з можливістю прогнозування показників фінансового стану суб'єктів господарювання. Визначено основні напрямки системи фінансової діагностики суб'єктів господарювання. Побудовано ієрархію напрямів системи фінансової діагностики та встановлено, що на найвищому рівні перебуває комбінований підхід доцільність використання якого узагальнить усі складові виникнення та перебігу кризових явищ.

Бібліографічний список:

1. Кизим Н. А. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий : [монография] / Кизим Н. А., Благун И. С., Копчак Ю. С. – Х. : Инжек, 2004. – 144 с.
2. Городня Т.А., Мойсеенко І.П. Економічна та фінансова діагностика: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 282 с.
3. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.М Шаповал, О.О. Гетьман – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 307с.
4. Ушвицкий Л. Методика определения проблемного состояния предприятия / Лев Ушвицкий, Алла Алексеева // Проблемы теории и практики

управління. – 2006. – № 8. – С. 17–23.

5. Матвійчук А. Діагностика банкрутства підприємств / А. Матвійчук // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 20-28.

6. Костенко Т. Д., Підгорна Є. О., Рижиков В. С., Панков В. А., Герасимов А. А., Ровенська В. В. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства / Видання 2-ге перероблене та доповнене. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 400 с.

7. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : [монографія] / Терещенко О. О. – К. КНЕУ, 2004. – 268 с. 5.

8. Глухов В. В. Математические методы и модели для менеджмента / Глухов В. В., Медников М. Д., Коробко С. В. – СПб. : Издательство "Лань", 2000. – 480 с.

9. Терещенко О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О. Терещенко // Економіка України. – 2003. – № 8. – С. 38-44.

10. Чепурко В. В. Моделі ситуативної діагностики фінансового стану аграрних підприємств / В. В.Чепурко // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 79-90.

11. Крепкий Л. М. Экономическая диагностика предприятия. Методология, методика, организация, диагнозы и пути совершенствования. – М.: ЗАЛ «Издательство «Экономика», 2006. – 215 с.

12. Сопов І. Підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства / І. Сопов // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1. – С. 68-75.

13. Фомин Я. А. Диагностика кризисного состояния предприятия: Учеб. пособие для вузов / Я. А. Фомин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 349 с.

14. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2003. – 342 с.

15. Антикризисное управление: Учебник / Под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 432 с.

16. Фаріон І.Д., Савчук Л.І., Жукевич С.М. Діагностика і економічний аналіз у сфері послуг: Курс лекцій / За редакцією д.е.н., професора Фаріона І.Д. – Т.: Економічна думка, 2005. – 260 с.

17. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2005. – 110 с.

18. Лямец В. И. Системный анализ. Вводный курс / В. И. Лямец,

А. Д. Тевящев. – Х. : ХТУРЭ, 1998. – 252 с.